

Instelling van één Departement van Landsverdediging

DOOR J. C. C. TONNET.

Nu van verschillende zijden weder stemmen opgaan, om één departement van landsverdediging in te stellen, kan een bespreking van dit belangrijke onderwerp in de vergadering van onze militaire vereeniging ongetwijfeld bijdragen om de verschillende meeningen, die op dit punt bestaan, wat nader tot elkaar te brengen. De oplossing van het vraagstuk kan hierdoor worden gebaat. Het is dan echter ook noodig, dat die verschillende meeningen naar voren worden gebracht, m. a. w. dat aan deze beschouwingen een levendig debat wordt vastgeknoopt, waartoe een opwekkend woord voorafgaat.

De questie zelve is zoo oud wellicht, als de beide afzonderlijke departementen afgezonderd hebben bestaan. De N. R. Ct. van 27 Dec. l.l. sprak dan ook terecht van

het oude advies.

Zij verwijst naar den tijd van het Kabinet KUYPER, toen er ernstig sprake is geweest van „samensmelting” der beide departementen. Minister BERGANSIUS heeft toen gedurende een interimaat van enkele maanden de proef genomen; een proef, die mislukte, omdat -- zooals de bewindsman mededeelde -- de afstand der beide departementeele stoelen het niet wel mogelijk maakte, om beide departementen door denzelfden verantwoordelijken minister te doen beheeren. Minister BERGANSIUS heeft zich blijkbaar de vereeniging gedacht op de wijze van samenvoeging van den arbeid der beide departementen, wat dus feitelijk verdubbeling beduidde van den arbeid en de inspanning van één minister gevraagd. Zulk een zware opdracht ging de krachten van één man te

boven. Men kan wel dadelijk uit de wijze, waarop BERGANSIUS de oplossing zocht, afleiden, dat de aandrang er toe niet van hem, noch uit de departementen zelf kan zijn voortgekomen. Ook zonder bijzonderlijk te weten, waar in dit geval de oorzaak moet worden gezocht, kunnen wij toch vrijelijk aannemen, dat de bedoelde aandrang uit de Volksvertegenwoordiging zelf is gekomen; toen en in vele andere gevallen, dat het vraagstuk ter sprake is gebracht.

Tijd en ruimte zouden uiteraard ontbreken, om een getrouwe schets te geven van de wijze, waarop het vraagstuk, dat ons bezig houdt, zich in den loop der jaren heeft voorgedaan. Een kort overzicht kan echter niet worden ontbeerd en hierbij zal steeds in de eerste plaats over de Marine moeten worden gesproken. Waarom, zal zoo dadelijk blijken.

Het was bij de behandeling van de begrooting van Marine voor 1885, dat in de Kamer de samensmelting der militaire departementen werd bepleit, hoofdzakelijk om een

belere samenwerking

van de beide onderdeelen der *landsverdediging* te verkrijgen. Juist deze periode wordt hier tot aanvang van het overzicht gekozen, omdat toenmaals onze Marine de oceaan nog beschouwde als de groote oefenschool. Het was de tijd, dat de schepen voor algemeenen dienst en de reizen buitenslands een rol van beteekenis vervulden; waarin voor Nederland nog gedacht werd aan de verdediging van de kustzee en waarin nog gezocht werd naar het type schip, dat zoowel voor het auxiliaire eskader in Indië, als voor de verdediging van de vaderlandsche kust zou kunnen dienen.

In de Kamer gingen ook toen reeds stemmen op, om het auxiliaire eskader in Indië en het hoofddeel van het marinebeheer over te brengen naar het departement van Koloniën en slechts dat deel, hetwelk de kustverdediging betref, onder het departement van oorlog te stellen, met — zooals men toen zeide — opheffing van het marinedepartement. Koloniën en Marine hadden al meer tot elkaar behoord, aldus oordeelden de reorganisators van toen, n.l. van 1808—1814; van 1825—1829 en van 1840—1842.

Heel overtuigend was dit bewijsmateriaal van een driemaal, blijkbaar mislukte proefneming juist niet. Het aangehaalde voorbeeld moet dan ook niet helpen bewijzen, dat mannen als SCHEPPEL net bij het rechte eind hadden; het moet slechts doen zien, dat ook in dezen tijd, toen de marine in Europeesche wateren nog volzee taktiek in haar mars droeg, het streven voorzat om voor de Nederlandsche Kustverdediging samenwerking en systeem te verkrijgen. Er is toen in het jaar 1886 door het

instellen van den marinestaf

een besluit genomen, dat juist voor de samenwerking der beide weermachtsdeelen van groote beteekenis is geworden.

Ook na de instelling van dien staf, werd de weg van bestudeering der kustverdediging door

Commissiën van samenwerking

die ook reeds vóór 1886 herhaaldelijk was ingeslagen, verder gevolgd. Onze Vereeniging heeft meermalen de gelegenheid geboden, om de voorstellen dezer Commissiën te bespreken en droeg zoo haar steentje bij om tot vruchtdragende samenwerking te geraken. In welk verband staat op dit oogenblik niet goed voor den geest; wel dat een spreker in 1903 de samenwerking der departementen bepleitte „om niet langer half werk te doen”. Dat denkbeeld is toen met nadruk van andere zijde bestreden. Zulk een departement vorderde meer dan van één persoon kon worden verwacht — luidde het toen. De samenvattende bewindsman zou te weinig in zijn eigen departementen inzitten, waardoor aan één der eerste eischen tot het verkrijgen van eenheid niet zou worden voldaan. Men moest ook de

beteekenis van den Raad van defensie

die dan don samenvattenden Minister ter zijde zou moeten worden gesteld, niet overschatten. Een goed Minister behoorde te leiden en niet geleid te worden.

Wij zien dus, dat er — men mag nu over de conclusie denken zooals men wil —

rake dingen zijn gezegd.

Die laatste uitspraak toch bevat een leefregel voor ministers in het algemeen en voor landsverdedigingsministers in het bijzonder.

Van het werk van die kustverdedigingscommissiën ben ik nooit een groot bewonderaar geweest. Het was mij dikwijls zoo eenzijdig; een meening die, waar het werk van een samenwerkingscommissie betreft, toelichting vereischt. Zoo herinner ik mij — en waar de tijd tot voorbereiding zoo kort is, moet ik veelal op herinnering afgaan — in ons leesjaar 1903/04 te hebben deelgenomen aan discussiën, waarbij ik dat nadruk leggen op maritieme verdediging in Nederland erg verkeerd vond. Mijn redeneering was toen ongeveer aldus:

Het arbeidsveld van onze marine ligt in Indië.

Wat wij dus kunnen beproeven om de activiteit van onze marine daar te vergrooten, moet beproefd worden. Alle geld — redeneerde ik — komt uit één potje en daarom moeten wij ons in Nederland maar, wat de kustverdediging betreft, tot

het volstrekt onmisbare

bepalen. Ik wilde dan ook niet meer hooren van een „Kustdivisie”, die door de marine toen nog steeds vastgenageld lag voor het zeegat van den Helder. Merkwaardigerwijze stijfde men haar daarbij van landmachtzijde, door de verklaring, dat zulk een divisie „een eerste eisch voor de samenwerking van land- en zeemacht” was. Nu zijn wij bij slot van rekening allemaal aan dit eskadertje van zes scheepjes ontgroeid; maar ik wil toch dit als gevolgtrekking maken, dat men zaken de landsverdediging betreffende, niet genoeg van

een ruim standpunt

kan bekijken. Ik sta hierbij wat langer stil omdat die kustverdedigingscommissiën zich door den aard harer opdracht met niet anders dan de verdediging van Nederland mochten inlaten, waarom ik dan ook toenmaals de opmerking heb gemaakt, dat met het oog op 's lands penningen de

aanwezigheid van een koloniale specialiteit in zulk een commissie niet onverdienstelijk zou zijn geweest. Die opmerking is van waarde, omdat er velen zijn — en daaronder reken ik al dadelijk het Kamerlid Mr. BOMANS, die de later te bespreken motie indiende — welke een ministerie van landsverdediging alleen dan goed uitvoerbaar achten, als het beperkt blijft tot de Nederlandsche verdediging,

een eng standpunt

dat schade doet aan het belang van de schatkist, die een en ondeelbaar is, juist als het landsbelang.

Ik moet mij haasten om actueel te gaan worden, doch dit mag mij niet beletten, een oogenblik te verwijlen bij het werk van de

Staatscommissie 1906

die benoemd is geworden tot herziening van de Kon. Besl. van 1896 en 1897, regelende de samenstelling van de vloot in Indië en de verdeeling van de lasten over de Nederlandsche en de Ned. Indische begrooting.

Men heeft mij nog kort geleden verteld, dat die commissie meer met administratieve bedoelingen is tezamen geroepen. Wat hiervan waar is, weet ik niet, doch dat weet ik wel, dat zij tegenover het stelsel van verdeelde maritieme verantwoordelijkheid tusschen Koloniën en Marine, een stelsel plaatste, waarbij het geheele beheer van de zeemacht in Indië zou komen in één hand en wel die van den Minister van Koloniën. Naar de meening van deze commissie behoorden wij te hebben een

Marine uit twee gescheiden deelen

bestaande. De Commissie ging zelfs zoo ver, dat zij naast volledige administratieve, streng doorgevoerde organieke scheiding voorstelde. Ik moet op dit punt verder ingaan, want wij raken hier de belangrijkste strijdvraag van het geheele debat. Wel zou de Nederlandsche Marine personeel afstaan voor de Nederlandsch-Indische, om deze op de been te helpen; doch eenmaal gevormd zou geen verdere overgang

worden toegelaten. De Marine heeft tegen deze plannen ernstig verzet aangeteekend. Ik geloof niet, dat de Commissie op één procent bijval heeft kunnen bogen.

Dat zij zich voorts verklaarde voor

een torpedovloot en een artillerievloot

verwierp, valt oogenblikkelijk buiten het kader der bespreking; doch er buiten blijven, kan dit onderwerp niet. Ik kom er later op terug.

In Marinekringen dacht men, dat de Minister van Koloniën vrij machteloos zou staan tegenover het gewrijf der marinespecialiteiten in zijn eigen kabinet op het Plein en die als Koloniaal Marinebestuur, zetelende te Batavia. Ik gevoelde voor dat argument nooit zoo heel veel. Een overeenkomstige moeilijkheid bestond toch ook bij het beheer van het Koloniale leger en de wijze, waarop

het marinebeheer toen verdeeld

was, als over

1. het Departement van Marine in Nederland.
2. het Departement van Marine in Batavia.
3. de afdeling Marine voor de Algemeene Secretarie te Buitenzorg.
4. de bureelen van het Departement van Koloniën, was allerminst fraai.

Nu moet ik echter de Marine daarin gelijk geven, dat deze gezagsverdeling daarom niet op ernstige bezwaren in de toepassing stootte, omdat er

één Minister van Marine over het geheel

waakte.

Eén argument, dat uit Marinekringen kwam, maakte op mij diepen indruk. Het was dit, dat de organisatie van een vloot in Indië, den inzet van Nederland beduidde bij de verdediging van zijn Koloniaal bezit. Dat was flink, op zijn Oud-Hollandsch gesproken. De Marine nu, strevende naar eenheid eenerzijds en anderzijds geen enkelen bestaande

band willende verbreken, ging lijnrecht in tegen de Commissie van 1906, ook wel

de Commissie Colenbrander

genoemd naar zijn eenige Marinelid, en kwam tot de conclusie

één Marine onder één beheer.

Voor hen, die zich dit niet zoo dadelijk herinneren, mag ik zeker wel onder de aandacht brengen, dat onze scheepsmacht in Indië bestaat uit:

het Nederlandsch eskader in Oost-Indië en
de Indische Militaire Marine,

waarvan de kosten door Koloniën worden betaald, met uitzondering van die voor aanbouw en herstelling van het Néderlandsche eskader in Oost-Indië, die door het moederland worden betaald. Sterker nog dan de organieke band, is de personeele. In dit opzicht is er slechts één vloot, de Inlandsche schepelingen daargelaten, terwijl men, door de praktijk opgeleid, voor 3 blanke schepelingen in de tropen, 4 voor geregelde aflossing in Nederland noodig oordeelt.

Op die strijdvraag van

eenheid onder Marine of onder Koloniën

die het geheele vraagstuk van het departement van landverdediging beheerscht, moet ik voortdurend terugkomen; zooals ik onmiddellijk weer zal gaan doen, als ik even Uw aandacht heb gevraagd, voor wat middelerwijl in Nederland is geschied om een band te leggen om beide militaire departementen door de instelling van

een raad van Defensie

in het jaar 1908 onder Minister SABRON's beleid. In dien raad, verdeeld in drie afdeelingen, werden de aangelegenheden, welke de algemeene defensiebelangen raakten, welke uitsluitend de landmacht en welke uitsluitend de zeemacht betreffen, gescheiden behandelt. Er zat in die instelling heel veel goeds; doch wat erg jammer was, beschouw ik als het

ontbreken van een Koloniaal man, omdat — ik kom altijd weër neer op hetzelfde refrein —

alle geld uit één potje

moet komen. Heel veel afweten doe ik van de werkzaamheid van den Raad niet. Ik moet zelfs erkennen, dat ik er niets van af weet; zelfs niet eenmaal of de maritieme verdediging onzer koloniën bij de algemeene dan wel bij de marine afdeeling wordt behandeld, of m. a. w. de Raad was voor de landsverdediging, dan wel voor de

imperial defense.

Over den weenigen arbeid van het instituut waarvan mij iets bekend is geworden, kom ik dadelijk terug bij de bespreking van het kustverdedigingsplan 1910. Wat ik over den Raad zelf nog zeggen wil, is dit. Zijn werkzaamheid — want de Raad bestaat nog — schijnt verflauwd. Vermoedelijk heeft daartoe bijgedragen de omstandigheden, waaronder wij vijf jaar geleefd hebben en waarin

minder om raad, meer om daad

moest worden gevraagd. Uit die abnormale toestanden zijn wij uit. Doch in schijn alleen. Ik kom hierop terug. Meer dan ooit is ook thans behoefte aan

een man van den daad

onder wiens vaste overtuiging bij de oplossing van hangende vraagstukken de beteekenis van een raad *moet* tanen.

Van Minister SABRON wil ik u nog zeggen, dat hij voor zijn persoon in een departement van landsverdediging *niet* de meest wenschelijke oplossing zag. Het zou toch voor een minister, aan het hoofd van zulk een departement geplaatst, een bovenmate zware taak zijn de weetgierigheid en de belangstelling van de Volksvertegenwoordiging te bevredigen. Hij oordeelde het stelsel dan ook slechts mogelijk, wanneer de beide directeuren, aan het hoofd van de onderdepartementen geplaatst, want ook SABRON wilde

samenvatting geen samensmelting,

tegenover het parlement verantwoordelijk zouden zijn. Ik

kan aan een dergelijke verantwoordelijkheid voor de zijlijnen en een andere voor de hoofdlijnen van het beleid niet gelooven. In Engeland moge dit stelsel toegepast worden in één en hetzelfde departement; doch een proefneming om dit te doen voor Oorlog en Luchtdienst is gestrand, omdat de *Under secretary* voor den laatstgenoemden dienst SEELY spoedig overhoop lag met zijn principaal van Oorlog WINSTON CHURCHILL. Het bezwaar van overlading van arbeid door Mr. SABRON geopperd, hebben wij reeds in Krijgswetenschap 1903 en door BERGANSIUS naar voren hooren brengen. Een minister van landsverdediging zou

verstikken in de veelheid van stof.

Nu mag ik daartegenover stellen, dat de Minister van die soort in Denemarken blijkbaar dien verstikkingsdood niet sterft, want het instituut bestaat daar reeds langen tijd. Enkele onder U zullen wellicht er op wijzen, dat de toestand in Denemarken, waar Oorlog ongeveer 12 millioen en Marine met haar aanhang van loodswezen enz. slechts 7 millioen vordert, (19 ¹⁵/₁₆) in andere omstandigheden verkeert. Dat geloof ik, is nu niet heel juist. De moeilijkheden schuilen meer in den aard dan in den omvang van de diensten, en die geaardheid zal toch in beide landen wel dezelfde zijn. Het is echter mogelijk, dat er principieel verschil is tusschen de wijzen, waarop de beiderzijdsche Volksvertegenwoordigingen werken; dat men in Denemarken om het maar eens platweg te zeggen zich minder

met beuzelingen bezighoudt.

Ik moet dan ook toegeven, dat de positie der militaire ministers in ons parlement buitengewoon zwaar is.

De in Denemarken gevolgde werkwijze mag nog een oogenblik van onze aandacht vragen.

Ten einde aan den verbitterden strijd tusschen de rechtsche en de linksche partijen over de defensie een einde te maken, heeft men in 1902 een parlementaire commissie ingesteld van 18 leden, die eerst zes jaar later haar rapport deed verschijnen. Het resultaat was verrassend. De olie en het

water waren gescheiden gebleven. Een meerderheid van 10 leden en drie minderheden van resp. 6, 2 en 1 leden, deden afzonderlijke voorstellen. In weerwil van dit, tastte de leidende man in het Kabinet door, aanvaardde *zelf* de portefeuille van landsverdediging en wist het voorstel der meerderheid reeds in 1909 gevoteerd te zien. Er zijn dus blijkbaar gevallen, waarin de defensiebelangen zoo dringend kunnen worden, dat

de eerste minister de leiding der defensie

moet aanvaarden.

Er kwam toen een stelsel, waarin beide departementen wettelijk en organiek geheel gescheiden bleven. Het departement van landsverdediging in Denemarken bestaat dus uit

de som van twee militaire departementen.

Van de werking van dit stelsel weet ik ten slotte niet veel af; doch het laat zich raden, dat van het oogenblik, dat de leger-, vloot- en vestingwetten in elkaar waren, de basis, waarop het departementshoofd werken moet, vrij soliede is. Ik moet hierop nu al dadelijk wijzen, omdat veelal de meening wordt gehoord, dat een departement van landsverdediging

als stelsel ondenkbaar

zou zijn, omdat er maar eenmaal in een eeuw een hoofd voor te vinden is. Volkomen juist, wanneer wij om de drie jaar voor een algeheele reorganisatie stonden. Doch zoo is de toestand niet. Is eenmaal de

landsverdediging wettelijk vastgelegd,

dan wordt de positie van een bewindsman ook veel eenvoudiger.

Ik vervolg thans mijn oriënteringswandeling en nader tot het

kustverdedigingsontwerp 1910,

dat den 13en Januari 1911 zeer uitvoerig in deze Vereeniging is besproken geworden.

Één der leden, die aan de gedachtewisseling deelnam, drukte zich over dit onderwerp als volgt uit: „Dat dit wetsontwerp ontsloot als gevolg van den raad van twee bij uitstek kundige colleges, de Commissie inzake samenwerking van Zee- en Landmacht en den Raad van Defensie, die technische kennis aan algemeene ontwikkeling paarden, die beschikken konden over al de technische organen, die zij tot voorlichting behoeften, schijnt bij het afbrekende Nederland, bij degenen, die, om welke reden dan ook, zich meenden te moeten kanten tegen het ontwerp, weinig te hebben gegolden.”

Het was integendeel van de meening van dit geachtelid, juist de verdienste van onzen debatavond, dat de

bekwame eenzijdigheid

door het „afbrekende Nederland” in het licht werd gesteld. Ik voor mij, had juist dien avond genoten, dat het ontwerp door den inleider der debatten op zoo keurige wijze midden in het kader van de landsverdediging werd gesteld; dat er op gewezen werd, hoe bij

de een- en ondeelbaarheid van de schatkist

het geheele project door zijn gevaarlijke eenzijdigheid, een aderlating zou worden voor de levende strijdkrachten. Hierover bewaarde het ontwerp het diepste stilzwijgen, zoodat de inleider de scherpzinnige opmerking maakte, dat het project niet liep over

kustverdediging, doch over havenverdediging.

Dat was koren op mijn molen. Ik heb toen nog eens mijn Theorie van zeven jaar geleden over het

volstrekt onmisbare

opgerakeld en mede front gemaakt tegen den breeden fortificatorischen grondslag. Ik kreeg daarvoor veel te hooren van de zijde der eenzijdigen, doch ik had later de stille

zelfvoldoening, dat deze theorie door Minister Colijn in het gelijk werd gesteld. Door hem werd later

het kustverd. ontwerp uiteengezeld;

de 12 millioen voor Marineuitgaven bestemd, werden naar de gewone begrooting verzonden; 13 millioen werd bezuinigd op fortbouw en zoo zeilde het Kustfonds in 1913 de haven binnen, nadat er 28 millioen was afgesnoeid. Onder de 12 overblijvende millioenen, zat naar mijn smaak nog kwaad geld genoeg. Wij hadden veel beter gedaan voor dat geld mitrailleurs en ander gedoe voor de nabij verdediging te koopen. Doch hoe dit ook zij, de geschiedenis van het Kustfonds heeft geleerd, dat

zelfs bewame eenzijdigheid verkeerd

is.

Of die oude koek nu allemaal weer op tafel moet gebracht worden?

Waarom niet opeens midden in het actueele van den oogenblikkelijken toestand gestaan?

Om de eenvoudige reden, dat

elke incidenteele beslissing verkeerd is

en dat wij moeten nagaan eerst, hoe wij zoo actueel zijn geworden. Om een artilleristisch beeld te gebruiken: de bom moet op de juiste plaats springen en daartoe moet ik toch eerst laden en richten.

Ik ga dus nog een oogenblik mijn wandelingetje voortzetten. Zoo heel ver in het verleden zit ik ook niet meer. Ik was reeds bij 1913; doch ik moet even terug, om Uw aandacht te vragen voor een

heel belangrijke gebeurtenis.

In 1911 waren wij op het kantje geweest van oorlog — ik bedoel natuurlijk onze bureu — en men fluisterde toen, dat er bij de stille voorbereidingen, die wij hadden genomen alles behalve overeenstemming was geweest over den omvang

en den aard der te treffen maatregelen. Of dit nu de heele reden is geweest die geleid heeft tot het

Kon. Besl. van 3 Dec. 1912, No. 363

waarbij de beide afzonderlijke departementen van Oorlog en van Marine werden opgeheven en een departement van algemeen bestuur, dat den naam zou dragen van

departement van Defensie ingesteld

werd? Ik geloof niet te veel te zeggen wanneer ik beweer, dat voor dit besluit

de groote beweegredenen, de inwendige samenwerking

is geweest.

De toenmalige Regeering hoopte een nieuwen bewindsman te creëren, die nu eens niet bedolven zou zijn onder details, welke hij dan zou kunnen overdragen op

twee zelfstandige directeuren

of beter commissarissen geheeten. Rechtstreeks onder den nieuwen bewindsman zouden treden natuurlijk zijn werkkabinet, doch — en dit is de clou van het geheel —

een algemeene staf van landsverdediging,

door welk instituut dan tevens de questie van het Opperbevel in oorlogstijd, die zooveel pennen in beweging had gebracht, haar oplossing zou hebben gevonden. Omdat het aandeel der Marine aan de verdediging van het Rijk in Europa van

beperkte beteekenis

zou zijn, domineerde dus in dat vermomde Opperbevel de landmacht. Voor den Marinestaf was de plaats behouden, die hij steeds had ingenomen in het eigen departement van geestelijken mentor, een plaats, die rekening hield met de veelzijdige werking van den Marinestaf op allerlei gebied.

Het ontwerp door Minister COLIJN ter tafel gebracht, gelijk door de samenvoeging der departementen, in stede van de

z.g. samensmelting, wel wat op de Deonsche regeling; doch wijkt hiervan door het instituut van den algemeenen Staf der landsverdediging merkelijk af. Het is juist die bijzondere plaats aan dit instituut toegekend, dat doet zien onder welke omstandigheden de samenvoeging plaats vond.

Samenvoeging ter wille van samenwerking

was de leus al sinds 1885.

Nu schijnt er voor de ontwerpers van het besluit van 1912 één groote moeilijkheid te zijn geweest. De oude questie: wat met de Marine in Indië? Om het advies van de Commissie van 1906 te volgen, daaraan schijnt nooit te zijn gedacht. Dat vond ik heel gelukkig; doch wat ik heel ongelukkig vond, was dat heel achteraan de omschrijving van de taak van het nieuwe departement de woorden waren aangehecht:

samenstelling van de zeemacht in Nederlandsch-Indië.

Doch hoe dit zij, het stond er tenminste en er *was* een man in het Kabinet, die ook deze questie zou vermogen te beoordeelen. De gelegenheid bood zich hiertoe bovendien aan. Wat toch was gebeurd? Minister WENTHOLT was heengegaan, omdat het geld door de Kamer was geweigerd voor een pantserschip van 7600 ton, een beslissing, die van buitengewone beteekenis was. Zij toch gaf uiting aan de veldwinnende overtuiging, dat er met

slagschepen van het tusschen-tafellaken-en-servet-type

tegen de moderne zeemonsters niets meer te beginnen was. De geweldige maritieme uitspanning in het buitenland was reeds oorzaak geweest, dat er in het kustontwerp 1910

geen kustdivisietje

meer was opgenomen. Nu moest ook voor Indië beslist worden. De questie artillerievloot of torpedovloot, waarover de Commissie van 1906 zich reeds had uitgesproken, werd steeds actueeler. De Kamer weigerde incidenteele beslissing en Minister COLIJN, die in Mei 1912 het interimmaat van Marine

aanvaardde, aanvaardde daarmede tevens het voornemen om het vraagstuk der maritieme verdediging van Indië tot oplossing te brengen. Overtuigend blijkt dit uit zijn optreden als voorzitter van de

Staatscommissie van 5 Juni 1912, No. 60

die in opdracht kreeg de inrichting van de

verdediging van Indië, zoo te land als ter zee

van staatkundig, technisch en financieel standpunt te onderzoeken en een verdeling van kosten te ontwerpen.

Het blijkt uit het coincideeren van de benoeming der Staatscommissie en het ontstaan van het Besluit van 1912, dat die Indische maritieme verdediging maar in schijn zoo'n aanhangsel van het Besluit was, dat de aanstaande Minister van landsverdediging

de maritieme en zelfs de landsverdediging in Indië

met kracht binnen den kring zijner beschouwingen haalde Die vraag: Wat met de marine in Indië? was geen vraag voor COLIJN en wij mogen nog wel eens met eerbied gedenken hoe onder zijn beleid de zaak der landsverdediging van

steeds ruimer standpunt

werd gezien. Er was met de ongelukkige grondslagen van de Commissie van 1906 voorgoed afgerekend.

Scheiding onder geen voorwaarde

dat werd de leus, die in de vervanging van het woord „landsverdediging” door

defensie

uitdrukking vond.

U ziet, wij bewegen ons in 1913 geheel in de lijn, die

Majoor van Essen met zijn eisch voor imperial defence

onlangs hier in deze vergadering opnieuw heeft aangegeven.

De aanwezigheid van een man als Minister COLIJN werd in

die dagen als een groote bate beschouwd; een bate, waarop men begreep dat slechts bij uitzondering te rekenen viel. Zoo was dan ook al dadelijk de mogelijkheid voorzien, dat een latere minister de Koloniën niet uit eigen aanschouwing zou kennen, voor welk geval een schema was bedacht van een college van zeeofficieren, een soort van admiraliteit om den Minister voor te lichten. Toen ik die regeling onder de oogen kreeg, kon ik een glimlach niet onderdrukken, denkende aan het college, dat ik enkele weken geleden in de „Twee Steden” vergaderd heb gezien. Doch die tijden waarin de leiding van het Marine departement was toevertrouwd aan een bekwaam diletant zonder parlementaire ervaring; zonder eenigerlei militaire kennis zal ik niet aanhalen ter beoordeeling van een stelsel

Het heeft het Besluit van '12 aan tegenkanting niet ontbroken en de bestrijders, die ik hier niet noemen wil, beweerden zelfs: „Men zou veeleer van meening kunnen zijn, dat waren de departementen vereenigd, het meer dan tijd zou zijn, ze te scheiden.” Me dunkt sterker kan het niet.

Waarom art. V van het Besluit, bepalende, dat het op nader te bepalen datum in werking treedt, tot dusverre een een doode letter bleef? Ik weet het niet.

De naderende verkiezingen?

Men heeft wel gezegd, dat ook COLIJN zou zijn teruggedeinsd. Ten slotte hebben wij uit dezen tijd

een Indische erfenis

waarop de erfgenamen niet happig zijn gebleken.

Het programma van de commissie van '12 luidde

onder geen voorwaarde een torpedovloot

doch een zware artillerievloot van 4 à 5 schepen van 21000 ton, om de verovering van de buiten bezittingen te *beletten*; dan een geheel nieuwe vlootbasis bij Tandjong Priok. Dus alles lijnrecht in tegen de Commissie van 1906 en zeker de eindconclusie, dat

het geheele Indische beheer bij de Marine

moest overgaan ; de leus van de

één en ondeelbare Marine.

Ik heb voor mij in de uitvoerbaarheid van die plannen nooit veel geloof gehad. Of nu met 4 à 5 schepen de verovering der buitenbezittingen al dan niet zou kunnen worden belet, wil ik nog geheel in het midden laten. Ik heb nooit geloofd aan de financiële uitvoerbaarheid en vond, dat wij wat te veel werden medegesleept in de

hoerastemming

waarin de wereld door den naijver van bewapening werd gebracht. Doch boven water, gered in mijn oog, was althans voor het oogenblik

het beginsel van één Marine.

Uiteraard was de vijfjarige oorlogsperiode al zeer weinig geschikt voor het nemen van principiële beslissingen in den zin als door de Commissiën van 1906 en 1912 waren bedoeld. In technische richting kon de marine, noch het leger hard vooruit. In één opzicht hebben wij zoo al niet groote vorderingen gemaakt, dan toch zeker groote ervaring op gedaan. Wij hebben

de samenwerking grondig bestuurd,

zoo grondig zelfs, dat gelet op den toestand van ontspanning, die sedert is ingetreden, wij thans op veel vasteren grondslag staan dan toen Minister COLIJN in 1912 het Besluit, waarover ik uitvoerig heb gesproken, ontwierp. Ik zou haast zeggen, voorloopig zou

die bevelssamenwerking van de baan

kunnen blijven.

Minister RAMBONNET heeft getracht de denkbeelden van de Staatscommissie van '12 door zijn ontwerp-vlootwet van 1914 verwezenlijkt te zien. Dat ontwerp, omvattende o.m.

- 4 groote pantserschepen en
- 5 beschermde kruisers

heeft weliswaar nooit de Kamer bereikt, doch door de Troonrede van 1914, waarin de bouw van een groot schip werd aangekondigd, is toch op dit ontwerp de aandacht gevestigd. Al is dit schip ten slotte onder RAMBONNET's beleid niet gekomen, niet te ontkennen valt, dat in de geheele oorlogsperiode het marinebeheer heeft geleefd onder de vigueur der conclusiën van de commissie van 1912, als

*één marine,
artillerievloot,
militie voor Indië.*

Het is misschien wel wat aan aan die atmosfeer te danken, dat de beide kruisers „Java” en „Sumatra”, al passen zij ook in elk stelsel, in den grooten strijd tusschen artillerie- en torpedovloot, wat te veel partij zijn geworden.

Om deze schepen hoopten zich dan ook de moeilijkheden, toen de ontspanning eindelijk gekomen was. Ik zal zoo dadelijk over de beteekenis van die kruisers mijn eigen meening zeggen. Niet echter in het verband hier. Waarop ik nu wijzen wil, is dit. Minister BIJLEVELD heeft om in deze moeilijke questie te beslissen — ik zal hem geen enkel verwijt ervan maken — de hulp ingeroepen van den Vice-admiraal COLENBRANDER, den voorstander van de torpedovloot. Dat deert mij nog niet, doch hij heeft daarmede

het paard van Troje

binnengehaald, want door zijn liefde te verpanden aan de torpedovloot, heeft hij tevens

de scheiding in de marine

moeten maken en nu wil het mij voorkomen, dat die zaken niets met elkaar te maken hebben. Ik zal trachten u dit duidelijk maken.

Minister BIJLEVELD heeft een schets gegeven van de marine, zooals hij die in de toekomst dacht en hij kwam daarbij tot de conclusie, dat

de gedachte aan één vloot losgelaten

moest worden. Er behoorde een volkomen administratieve

scheiding te worden tot stand gebracht tusschen beide vloeten. „Elke regeling, waarbij het personeelvraagstuk schier onoplosbaar wordt, als gevolg van de voor Indië noodige reserves in Nederland, moet op den duur zooveel mogelijk vervallen”.

De zaak is moeilijk; ik geef het grif toe. Indië moet een sterke (altijd relatief genomen) scheepsmacht hebben, in Nederland daalt de beteekenis der marine tot zeer bescheiden verhoudingen. Het vraagstuk der geregelde aflossing stelt juist den omgekeerden eisch aan de personeelsterkte. U weet, dat de Commissie van 1912 en Minister RAMBONNET naar een middel hadden gegrepen, dat ons ontvalt, omdat onder deze omstandigheden

een militaire marine een droombeeld

is geworden. Wij staan dus voor de moeilijkheid om bij wijze van voorbeeld voor 6 schepelingen in Indië er 8 in Nederland te hebben, terwijl wij er maar 2 plaatsen kunnen.

Maar is het daarom noodig

de marines uit elkaar

te gaan halen.

Dat nooit.

Waarom verklaart Minister BIJLEVELD dat vraagstuk voor onoplosbaar, terwijl hij notabene begint met te verklaren, dat „opleiding van inlanders een volstrekte bestaanswaarde is voor de aldaar te scheppen vloot”. Dat over dit punt volkomen overeenstemming bestaat tusschen den Minister van Marine en van Koloniën moge een gelukkig verschijnsel zijn, ik blijf met dat al

de scheiding der marines een fout

noemen. Ik zie den toestand anders. Ik beschouw het tot de grootste van mijn tekortkomingen onze prachtige koloniën niet bij eigen aanschouwing te hebben leeren kennen; ik voel, dat een aanstaande nadere aansluiting van het Nederlandsche en het Nederlandsch-Indischeleger in de lucht zit;

ik zie dat jong Nederland den weg naar den Archipel moet worden gewezen; ik hunker naar het oogenblik, dat mijn eigen jongen, die te Breda in opleiding is, zijn stage zal gaan vervullen in Indië en ik zou thans steun gaan verleen aan het begrip van twee Marines. Ik heb mij nooit zoo rekenschap gegeven van wat dit beduidt daar nu Krijgswetenschap me den moederplicht heeft opgelegd om het met mezelf eens te worden. Ik dank haar voor de geboden gelegenheid oprecht.

De scheiding nooit.

Wat de gevolgen ervan zouden worden. De Minister noemt ze zelf. Eén Commissie van Koloniale en Marinemannen zou de zaak voor Indië, één Commissie voor Zeeofficieren de zaak voor Nederland onderzoeken. Juist een middel om op beiderlei terrein zwak te blijven. Als de Minister de zaak van

ruimer politiek standpunt

had willen bezien, dan zou hij tevens tot de gelukkige conclusie zijn geraakt, waarvoor ik nu al 15 jaar heb gestreden, van

concentratie op het hoofd-, beperking op het neventerrein.

In mijn gedachtegang wordt de Nederlandsche Marine in de toekomst het oefeningscentrum voor de Indische. Klimaat, oefeningsterrein en jonge krachten, alles werkt mede. Voor haar eigen vechtmaterieel heeft de Nederlandsche Marine zich dan te bepalen tot zeemilitie en tot de onder reserveplicht ontslagen schepelingen, uit Indië teruggekeerd.

De Nederlandsche paraatheid wordt opgeofferd aan het Koloniaal belang.

Zulk een in politiek opzicht volkomen gezonde conclusie, die geheel past in de gewijzigde politieke omstandigheden, zou iemand Uwer verwachten van de beide gescheiden Commissies, door Mr. BIJLEVELD bedoeld? Ik wil U nu al voorspellen, dat zij het er beide

dik opleggen

zullen.

Ik zal het natuurlijk aan de marine-officieren overlaten, om nader de juiste verhouding te zoeken tusschen het personeel hier en dat in Indië; maar dat

in Indië onverwijld een marine-reserve

moet gevormd uit het personeel der burger marine, is aan geen twijfel onderhevig. Dit is geen questie van marine-inzicht alleen; dit noem ik een questie van

politiek beleid.

Me dunkt dat wij voor $\frac{99}{100}$ e door de ervaring van dezen oorlog zijn teruggezet in den tijd van de vloten der republiek, waarop

ieder handelsmatroos kanonnier

was.

Zoo ben ik dan eindelijk gekomen, waar ik wezen moet, n.l. tot de conclusie, dat

de scheepsmacht in Indië nooit uitsluitend onder Koloniën

moet gaan ressorteeren, niet omdat dit departement het beheer niet even goed zou voeren, als de marine, doch omdat het

losmaken van banden een politieke fout

is en omdat er

één man aan de kas

moet zitten.

Waarom ik deze zaak zoo heb uitgewerkt?

Omdat — zooals reeds gezegd is — de

verhouding der marines de clou

is van de geheele questie, die ons bezig houdt en die door de

motie Bomans

scherp is geaccentueerd. Die motie luidt „dat voor de verdediging van het Rijk in Europa met één departement van

landsverdediging kon worden volstaan". De Voorzitter van de Kamer maakte de opmerking, dat de motie, die twee departementen raakte en de geheele Regeering betrof, bij Hoofdstuk I had behooren behandeld te worden. In theorie juist, doch practisch koos de Heer BOMANS het oogenblik voor het indienen zeer juist, omdat de questie rechtstreeks die van splitsing van het marine departement betreft. Ongelukkigerwijze staat de Heer BOMANS hierbij op hetzelfde standpunt als Mr. BIJLEVELD. „Wanneer deze weg — aldus de afgevaardigde — wordt betreden: samenvoeging tot één Departement en scheiding van Nederland en Indië, dan zal de oplossing der vraagstukken ons in den schoot vallen."

Ik zal zoo straks over de gedachte, die den Heer BOMANS bij het indienen van zijn motie leidde, bijval betuigen, doch

ik protesteer

tegen zijn meening, dat „scheiding der marines het verlossende woord" zou zijn. Ik zou het van de daken willen roepen

scheiding van marines een fout.

Die een Ministerie van Landsverdediging wil, moet weten, dat dit woord moet worden opgevat in den zin van

„imperial defence"

en ik gevoel mij dan ook geroepen om een woord van warme

hulde aan den majoor van Essen

te brengen, dat hij ons hier reeds den weg heeft gewezen.

Het departement van landsverdediging zit in de lucht.

Nu meer dan in 1912.

Een vermakelijk incident.

Een goed vriend van me schreef onlangs een mooi stuk over het onderwerp, gesteld in majeure wat de bezwaren, in mineur wat de conclusiën betrof. Die luidden zoo ongeveer, dat het wel zoo eenvoudig zou kunnen zijn de twee departementen maar zelfstandig te behouden. Al de bezwaren,

die hij opsomde als niet in de onderdepartementen inzitten, niet bestand tegen de kritiek der volksvertegenwoordiging, te veel omvattend, zij hebben reeds hiervoor de revue gepasseerd.

Ik vertelde mijn vriend onomwonden, dat ik het niet met hem eens was en kreeg het verbijsterende antwoord: wel, ik heb soms woordelijk aangehaald, wat je zelf zeven jaar geleden hebt geschreven over het Besluit van 1912.

Dit vermakelijke incident teekent de situatie.

Ik schreef zeven jaar geleden over de samenvoeging der departementen op grond van

samenwerking,

thans moet ik het vraagstuk bezien onder den drang van

bezuiniging en beperking van bewapening.

Men moet wel stekeblind zijn om hier het verschil niet te gevoelen. Zoo ooit, dan is nu de leus:

één man aan de kas.

Ik zal dat verschil eens nader typeeren op de volgende wijze.

Minister COLIJN had in 1912 het zeer juiste voornemen rechtstreeks een algemeenen staf van landsverdediging onder het nieuwe departementshoofd te stellen. Uitstekend gezien, wij waren toenmaals aan het wapenen en ik durf te zeggen, dat de opbouwende adviezen van den titularis die voor de betrekking werd beoogd, een beslissenden invloed hebben gehad op Minister COLIJN's voorstellen.

Maar zou U nu werkelijk gelooven, dat deze helderziende bewindsman thans nog die organisatie zou voorstellen, nu feitelijk

recht tegen de adviezen in bezuinigd

moet worden?

Een Minister van landsverdediging onder de tegenwoordige omstandigheden moet zich

losmaken van specifiek militairen invloed

en toch is dit alleen mogelijk als de bewindsman

tevens goed militair inzicht heeft.

Bekwaam diletantisme heeft uitgedaan.

Ik geef toe, de zaak wordt nu werkelijk, hoe langer hoe gecompliceerder.

Onze beurs wordt schraler, de moeilijkheden grooter, de meeningen verdeelder, de politieke en militaire bekwaamheden van den wondermensch gevorderd, grooter, terwijl ik de maat volmeet door

landsverdediging = imperial defence

te komen verklaren.

Zoo zal waarempel de N. R. Ct. dus nog gelijk hebben in haar hoofdartikel van 27 Dec. j.l., getiteld

het oude advies

waarin zij de moeilijkheden van het nieuwe instituut onoverkomelijk noemt.

Toch niet.

Het departement van landsverdediging moet komen,

omdat wij er anders niet komen.

Zijn er soms nog onder U die den drang naar bezuiniging absurd noemen?

Bekeert U dan.

Groote inperking is onafwendbaar.

En nu wil ik hierover dit zeggen:

Als wij tenslotte uit dezen

chaos van denkbeelden

tot iets goeds en iets bruikbaars willen komen. dan moeten wij

militairen den volksgeest

zooals deze in het parlement tot uiting komt, niet alleen willen

leiden, doch begrijpen

tevens. Wij moeten met vereende krachten zoeken naar

een nieuw stelsel,

dat in samenwerking met den Volkenbond

zal moeten worden opgetrokken. Dit compliceert de zaak niet onbelangrijk, omdat de Bond nog niet bestaat en na zijn vestiging ook nog het vertrouwen erop gevestigd moet worden. Daarop kom ik terug. Ik wil hier slechts dit beweren, dat als de Bond er is, er veel overleg zal noodig zijn, om bij de beperktheid onzer middelen en de veelheid van onze mogelijke wrijfvlakken tot een goed resultaat te komen; waartoe het in de eerste plaats zal noodig zijn, om de beoordeeling van al deze zaken in één hand te leggen. Ik zie tusschen

Volkenbond en Departement van landsverdediging

bepaaldelijk verband. Ons gebied ligt in twee werelddeelen in de

spanningszône.

Noemt het dan voor het tegenwoordige de economische; maar een spanningszône blijft het. In Europa liggen wij in het warmste hoekje en in Azië vormt ons koloniaal gebied een

verbindingslid in dat deel van „the British Empire”

dat de staten van het gele ras omringt. Ik geloof dan ook, dat als wij naar

beperking van bewapening

streven, deze over het geheele front niet de zelfde kan zijn, dat wij in Europa, waar de geheele bevolking bij de hand is, minder paraat kunnen zijn, dan in Azië noodzakelijk is.

Nu vereischt dat bekijken van de groote lijnen der landsverdediging meer dan bekwaam dilettantisme, zooals weder blijkt uit de M. v. A. bij de laatste Marinebegrooting. Wij lezen daar: „Voor Nederland concentreert zich nog sterker dan vroeger de verplichting tot het verdedigen van monden van de waterwegen, van de kust en van onze maritieme stellingen”. En dan verder.

„Wat Indië betreft, in hoofdzaak zal, waar de zelfde taak is opgelegd, het zelfde materieel benoodigd zijn”.

Ik geloof, dat deze beschouwingen bepaaldelijk onjuist zijn
Bij het bespreken van de vraag: hoe dan

„the right man on the right place”

te stellen? durf ik wel bovenaan te zetten den eisch, dat, om uit den chaos van denkbeelden rondom ons vrij te komen, het erg noodig is vóór alles

te weten, wat men wil.

Uiteraard kunnen wij uit een warwinkel nooit door een stelsel, doch

alleen door een man

vrij komen.

Karakter en kennis

moeten daarbij op één lijn staan. Velen verklaren het zoeken naar zulk een bewindsman vruchteloos. Anderen oordeelen, dat op zulk een onzekere bate toch geen stelsel kan worden gebaseerd.

Nu zou het voor een defensie-minister in zooverre niet zoo moeilijk zijn, omdat over de meest belangrijke vraagstukken de lucht merkbaar is opgehelderd. Het zou mogelijk zijn een soort van

defensie-catechismus

te schrijven, waarin met.

gloed van overtuiging

zou kunnen worden geloofd. Verder dan „gelooven” kunnen wij nooit. Maar er bestaat geloof, waarvoor een man van kracht altijd heeft getoond pal te willen staan en op dit soort van geloof heb ik het oog gevestigd.

Ik begin dan met het eerste punt, niet vooropgeplaatst, omdat het aan de beschouwing over den algemeenen toestand moet voorafgegaan. Ik doe dit alleen hierom, omdat het met

den nieuwen toestand, waarin wij gekomen zijn, niets uitstaande heeft. Het is echter het punt dat mij in al deze beschouwingen het meeste heeft beziggehouden.

1. *De banden tusschen de verdediging van het moederland en de Koloniën moeten sterker worden aangehaald. Scheiding nooit.*

In de nu volgende punten is getracht het defensieprogram te ontwikkelen dat ons in staat moet stellen over de zaak van een minister van landsverdediging te oordeelen.

2. *De toestand van politieke ontspanning, die weldra door den Volkenbond zal worden bevestigd, maakt het mogelijk de bewapening te beperken.*

Over dit punt zijn wij — geloof ik — het allemaal eens. De vraag is nogmaars tot hoever wij kunnen gaan.

De kwestie van ontwapening komt niet ter sprake, omdat de Volkenbond een bond is

„to enforce peace”

een bond met dwingende macht. Te dezen opzichte zal de eindtoestand bereikt zijn, wanneer elke staat over niet meer dan een zeer kleine weermacht beschikt, waaruit dan door samenvoeging de wrekende macht moet worden gevormd. Als de Bond gevestigd is en zijn autoriteit erkend en algemeen erkend wordt, dan zal deze toestand bereikbaar zijn, m. a. w.

een bondspolitieleger is nu onbereikbaar.

3. *Het is noodig en mogelijk onze weermacht al dadelijk te herzien en de aanwijzingen van den Bond daarover niet af te wachten.*

De kwestie van beperking der bewapening is er één van appreciatie en juist, waar de Bond een instituut zal worden, aanvankelijk van oorlogvoerenden van 1914—'18 en ook niet anders kan zijn, acht ik onze kalme appreciatie van meer beteekenis en waarde nog, dan van de vroegere bondgenooten.

4. *De beperking van bewapening is over het geheele front verschillend.*

Zij kan in het moederland, waar de geheele bevolking met hare hulpmiddelen voor de verdediging beschikbaar kan komen, groot, doch zal in de koloniën onmerkbaar zijn. De maritieme verdediging in het moederland kan tot zeer bescheiden omvang beperkt blijven.

5. *Daar een neutrale houding in de toekomst zal zijn uitgesloten, houdt ook de lokale defensie-politiek op te bestaan, d.w.z. het verdedigingsstelsel in het moederland moet worden gezien met dat van het naburige België; dat van Oost-Indië met dat van Australië; leger, zee- en luchtvloot worden voorhoeden (in defensieven zin bedoeld) voor bondsstrijdkrachten.*

Het is dan ook een miskenning van den nieuwen toestand, het beweren, dat kruisers in ons stelsel van verdediging niet passen en ik twijfel niet, of Mr. BIJLEVELD zou de kruisers met vlag en wimpel binnen gehaald hebben, als hij den nieuwen toestand had begrepen.

Ik kom thans tot het belangrijkste punt van het geheele program.

„What about India?“

Het is niet voor niets, dat ik deze vraag stel in dezen vorm.

Onze Indiën zijn een schakel geworden in het militaire systeem van daarginds - Engelsch-Indië — Nederlandsch-Indië — Australië. Ik zal hier zorgvuldig de vraag onbesproken laten

legen wie

deze lijn zou moeten worden verdedigd? Doch het kan toch voor niemand een vraag zijn

met wie

wij deze lijn hebben te verdedigen, te bezetten, waar te

nemen — om het even. Ik heb reeds vroeger gezegd, dat we een

schakel in het „British empire”

zijn daarginds en dat zal gaan spreken, vanaf het oogenblik, dat we in den Volkenbond zijn getreden. Ik kom daarom van zelf tot punt

6. *De verdediging van onze Koloniën zal moeten worden voorbereid, in aanpassing — ik zeg opzettelijk niet aansluiting — aan Australië.*

Dat geldt niet alleen voor de maritieme, doch dat geldt voor de luchtverdediging tevens; wellicht in de toekomst voor de laatste in de allervoornaamste plaats. De voortreffelijke gedachte van onze Koloniale Regeering om den vliegtocht op zoo uitstekende wijze te steunen en de groote waardeering, die dit in Engeland heeft gevonden, zijn veelzeggend.

Ik zal natuurlijk in deze belijdenis geen uitgewerkt plan geven van de Koloniale verdediging, doch ik mag U toch

een waarheid als een koe

doen hooren en wel deze, dat Indië alleen aangevallen kan worden door een maritieme mogendheid; dat die maritieme mogendheid, al heeft zij Indië veroverd van Noord naar Zuid, van Oost naar West, zich daar alleen kan staande houden door

meesterschap ter zee.

Van het oogenblik, dat dit voor den aanvaller verloren gaat, zijn alle reeds door hem gemaakte veroveringen te land volkomen waardeloos geworden. Indië wordt heroverd, ook als het reeds in haar geheel gevallen is, door een beslissend zeegevecht. Dat beslissende zeegevecht zal niet worden geleverd

door ons.

Het is verre van me, om hier hoerastemming te gaan

maken voor een geweldige vloot, die Indië onaantastbaar zou maken. Maar dat wil ik zeggen, al zal die beslissende zeeslag worden geleverd,

niet door ons, dan toch ook niet zonder ons.

Vereenigd met anderen moet Indië worden heroverd te water, doch *wij, wij* moeten het

alleen terug krijgen.

En of dat gebeuren zal, hangt af van onzen moed, onzen durf, onzen inzet.

In mijn stelsel hooren de kruisers niet thuis.

Klinken die woorden nu niet kinderlijk onwetend en armoedig in het politiek-strategische raam van zoeven.

Nu het stelsel.

7. *Indië moet hebben een verdedigde vlootbasis aan de groote doorvaart straat-Soenda.*

Aan de verdediging daarvan moeten alle beschikbare landkrachten medewerken. Het maritieme station in Indië is het centrum der verdediging.

De maritieme verdediging van Indië is een bate, hopelijk een krachtige bate, maar geen zekere bate. Zij zal gevoerd moeten worden met klein materieel, hardnekkig, hopelijk langdurig, doch kan bezwijken. Maar ook dan moeten Nederlandsche vlaggen niet in Indië, doch voor Indië blijven waaien, misschien te Aden, misschien te Melbourne, misschien te Kaapstad. Nederland moet ook dan nog een zeegaand eskader hebben, dat deelneemt aan de herovering. Ik kom nu tot het meest belangrijke punt wellicht van de geheele belijdenis.

7. *In het kader van den Volkenbond, achten wij Nederlanders een eskader los van havens en reeden onmisbaar.*

Ik hoop dan ook van harte, dat bij mijn leven de naam

Nederlandsch eskader in Oost-Indië

nooit zal verdwijnen.

U zult het moeten gelooven. Tusschen den

*duur van den oefentijd der Nederlandsche infanterie en het
Nederlandsche eskader in Oost-Indië*

bestaat verband.

Ik ben dan aangeland eindelijk op het gebied der Nederlandsche defensie, waarop ik dadelijk moet laten volgen

in het kader van den Volkenbond.

Immers ook hier moet het met de lokale verdediging — of wij hoog of laag springen — gedaan zijn. Ik zal van dit punt geen bepaalde paragraaf van de geloofsbelijdenis maken, doch ik wil u dit toch als mijne meening zeggen, dat wij een *principieele* samenwerking in de lage landen hebben te aanvaarden. Onze meeningsverschillen zullen dan ook in de toekomst niet loopen over het *beginsel*, maar over de *consequentien* van de toepassing, en ik wilde u met gepasten nadruk verzekeren, dat zoo volgaarne wij ons bereid zullen moeten toonen samen te werken, even vastberaden zullen wij front hebben te maken tegenover overdreven eischen, die men aan ons zou willen opleggen.

Het is juist daarom zoo goed, dat de Regeering angstvallig waakt tegen afzonderlijke verdragen, gegrond op eenzijdige beschouwing. Doch het beginsel van samenwerking moet aanvaard. Het is goed, om dit eens in het openbaar uit te spreken, want het zal Nederland met zijn vasthoudendheid heel wat moeite kosten om zich van de gedachte van absolute neutraliteit vrij te maken. Waar ik voorloopig alleen het beginsel en geen

versteende consequentie

wil aanvaarden, daar wil ik toch zeggen, hoe ik over de zaak denk.

De samenwerking zal zijn tweeledig.

Eerstens door verband te leggen tusschen de Nederlandsche en Belgische vestingstelsels.

Tweedens door samenwerking van de verdediging zelf.

Ik kan er niet genoeg op wijzen, dat wij deze denkbeelden moeten omhelzen, en dat wij tevens

zelf de oplossing brengen

of bescheidener gezegd : helpen brengen ; doch dit helpen of geholpen worden moet dan onzerzijds staan op den grondslag van

weten en niet van niet weten.

Ik bedoel natuurlijk weten wat wij willen, omdat weten alleen nooit iets brengen kan.

Ik zie in het licht van den Volkenbond den nieuwen toestand als volgt :

8. *De grondslagen van het verdedigingsstelsel in Nederland blijven in hoofdzaak onveranderd, met dien verstande, dat naar samenwerking moet gezocht met het Belgische ; dat de zeeverdediging van de vesting Holland veel van hare waarde heeft verloren en dat de kernverdediging — stelling van Amsterdam — uit den tijd is geworden.*

Het is een der eerste conclusiën van het prijsgeven van een lokale defensie-politiek, dat ons verdedigingsstelsel eenvoudiger kan zijn. Wij kunnen merkelijk bezuinigen op forten en maritieme verdediging.

9. *De maritieme verdediging kan zich bepalen tot lichte havenverdediging.*

Onze Hollandsche zeegaten worden de oefenschool voor het zeevolk, dat naar de tropen wordt gezonden. Dat is de hoofdzaak. Daarvoor is materieel noodig. Dat materieel dient dan tevens bij de havenverdediging.

Ik kom thans tot het heetomstreden vraagstuk van de Nederlandsche landstrijdkrachten. Daarvoor is nu het groote beginsel neergelegd in

10. *Op de paraatheid van onze strijdkrachten in Nederland kan oogenblikkelijk beduidend worden toegegeven, doch niet op de organisatie.*

Ik hoop natuurlijk, dat ook op de laatste binnen afzienbaren tijd concessies mogelijk zullen zijn, doch ik verwacht het niet en ik ben nog practisch genoeg om het niet te verwachten, alleen omdat ik het hoop. Wel wil ik front maken tegen de weder opgeblazen

weerbaarheidsbeweging,

die op zich zelf gesproken natuurlijk niet uit den tijd is; doch die ons in een soort

hoerastemming

brengen of houden wil, waarvan ik voor mij niet hooren wil, omdat zij koren op den molen is van de

beginsel-anti-militaristen

en een praktische oplossing moeilijk maakt.

Mijn kijk op de zaak is, dat

11. *de oefentijd zeer belangrijk moet worden verkort, zelfs tot beneden het van militair opzicht toelaatbare.*

Dit moet eerstens om geld te sparen en uit onze berooide middelen het noodige voor de maritieme verdediging van Indië te doen; dit moet tweedens om geen man meer aan het maatschappelijke leven langer te onttrekken dan noodig is.

Of daartoe het contingent verminderd zal kunnen worden of — zooals zelfs een organisator in spé voorstelt — tijdelijk geheel afgeschaft, is geen vraag, die ernstige overweging verdient.

Het moge waar zijn, dat het aantal weerbare manschappen oogenblikkelijk de behoefte overtreft, doch men maakt geen stelsel

dood of halfdood.

zoolang men niet zeker weet, of men het in de toekomst nog noodig heeft.

Ik wil echter wel dit zeggen, dat het van militaire zijde verkeerd gezien is, juist in omgekeerden zin van

contingentsvermindering,

in dien van

algemeenen dienstplicht

te werken, en het

lotings-onzedelijkheidsmotief

voorop te schuiven.

Hoe het leger er voorts verder uitziet, of het uit 200-, 300-, of 450.000 man bestaat, vind ik van niet zoo veel belang om in een program van defensie al dadelijk te moeten worden vermeld.

Ik meen mij te herinneren, dat 19 bataljons voor f 50.000 verkocht zullen worden.

Is het geen bewijs, dat de organisatie van reserves in tweede linie meer een zaak is van organisatie, dan van geld?

Ook de persoonlijke druk, dien zij opleggen, kan van geen beteekenis zijn.

Wat duur is, is de organisatie van het leger in eerste linie, want,

12. Het eigenlijke leger in eerste linie moet geheel modern worden uitgerust.

Ik zal den Heer MARCHANT er allerminst een verwijt van maken, dat hij een amendement indient om houwitsersgranaten *niet* te doen aanmaken. Dat amendement is toch een noodzakelijk gevolg van zijn stelsel, dat

veeleer ontwapening dan beperkte bewapening

bedoelt. Men hoort in militairen kring wel eens vragen: wat

houwitsersgranaten en politiek

met elkaar te maken hebben?

Ik zou daarop wel willen antwoorden: direct niets, doch indirect veel. Zulke amendementen zijn een rechtstreeksch en zelfs noodig gevolg van verschillend politiek inzicht, wat in meer duidelijke taal zeggen wil, dat het landsbelang in

andere richting wordt gezocht. Men moet dus eerst bepalen in welke richting men dit wèl, in welke richting men dit niet zoeken zal om dan eerst over dergelijke amendementen te beslissen.

Juist, omdat een moderne legeruitrusting zulk een kostbare geschiedenis is, is mijn redeneering deze geweest. Maak het leger in eerste linie klein, b.v. 100.000 man en rust die goed uit. Wat daarachter als reserve wordt opgebouwd is tamelijk indifferent. Ik stelde om de gedachte te bepalen 100.000 man. Deze uitgerust met voorhanden middelen. Op zulk een wijze kan de toekomst met vertrouwen worden afgewacht en zou het mogelijk zijn zoowel

*terug te keeren tot de oude richting of voorwaarts
te gaan in de nieuwe.*

Ik geloof, dat er voor dat laatste uitstekende kansen zijn; doch er is geen zekerheid en de verantwoordelijke Regeering heeft zich niet alleen te vragen, of we in het nieuwe stelsel zullen komen, doch tevens langs welken weg van geleidelijkheid. Door velen schijnt dit niet te worden begrepen.

Op geen punt spreekt de verantwoordelijkheidsplicht der Regeering sterker dan op dat van de vermindering der beroepskaders. Die vermindering is mogelijk en noodig en daardoor een voldongen feit.

De zekerheid hieromtrent en de onzekerheid omtrent de wijze waarop die vermindering zal moeten worden doorgevoerd, hebben een malaise in het leger gewekt, die nameloos kwaad zou stichten. Het is daarom zoo dringend noodig te verklaren, dat

13. *De beroepskaders voor de eventueele vermindering of het verlies van vooruitzichten, die van een beperking der organisatie het gevolg zal zijn, op ruime wijze zullen worden schadeloos gesteld.*

Ik heb overwogen of het niet gewenscht ware aan deze belijdenis nog een 14e punt toe te voegen over de taak van de weermacht tot handhaving van orde en bewaring van de rust. Tenslotte heb ik dit niet noodig geoordeeld, omdat

de denkbeelden te dezen opzichte gekoesterd, zich vrijwel in één lijn bewegen, n.l. van één, door militaire politieafdeelingen en burgerwachten versterkte, politiemacht; een richting, die juist aan het stelsel van korte oefening in het bijzonder ten goede komt. Het is echter niet te onpas om hier een woord van protest te doen hooren tegen de meening onlangs in de brochure van Kap. Schoon uitgesproken, dat het gebruik van het leger tot het vermelde doel

„Kadavergehorsam”

zou eischen en dat

burgerwachten klassebelangen

zouden dienen.

Tegenover die meening zou ik als de mijne willen stellen, dat het de plicht moet worden geacht van iederen staatsburger, dus van het leger in de eerste plaats, om onze grondwettige instellingen te helpen handhaven tegen een minderheid, die met geweld bereiken wil, wat de rede bij de stembus niet vermag. In een maatschappij, die evolutie door revolutie zoekt te bereiken, zou het schoonste aan den mensch moeten ontvallen: het recht om een eigen meening te hebben.

Zou het leger tegen zulk maatschappelijk verval niet mogen waken?

Het is zooals ik reeds bij het begin van het defensie-program neerschreef, dat over de meest belangrijke vraagstukken reeds veel licht is ontstoken.

De taak van een minister, die dit alles zal moeten beheerschen, zal met dit al toch uitermate zwaar zijn. Wel is deze taak in het hier als noodzakelijk aangenomen geval van het niet scheiden der marines op het oog zwaarder dan in het door de motie BOMANS voorziene geval; doch men mag ook de moeilijkheden van de splitsing niet onderschatten en het wil mij voorkomen, dat een minister van landsverdediging, die op den bestaanden voet kan voortarbeiten voor heel wat minder moeilijkheden komt, dan de in de motie BOMANS gedachte.

Hoe men dus het vraagstuk aanpakt, zwaar blijft de vervulling en het is juist daarom, dat ik alle bezwaren door het ontwerpen van een defensie-program heb bloot gelegd.

En toch moet het departement van landsverdediging komen, zoo hiertoe slechts eenigerlei mogelijkheid bestaat.

Die mogelijkheid hangt af van twee omstandigheden n.l.

Of de man van begaving te vinden is?

Of het geheele Kabinet zijn denkbeelden zal kunnen omhelsen?

Wat dit laatste betreft, is de ervaring voor militaire ministers gewoonlijk een teleurstellende geweest.

Ik moge een typeerende schets geven.

Onlangs in bevrienden kring het onderwerp besprekende, werd mij de opmerking gemaakt, dat ik de woorden *departement* en *ministerie* van landsverdediging zeer verkeerdelijk, door elkander gebruikte. Mijn zegman wilde juist niet in een soortgelijk *departement* gelooven, omdat het geheele *ministerie* voor de landsverdediging niet dermate gevoelt, dat zij het vraagstuk bovenaan haar politieke program durfde stellen.

Ik geloof, dat die opmerking juist is en tevens

dat dit anders moet zijn;

dat de Regeering, die van een departement van landsverdediging de oplossing hoopt, het toch op dit punt eerst

met zich zelf eens

behoort te zijn.

Of de man, dien wij noodig hebben, te vinden zal zijn, het vorenstaande gewijzigde regceringsstandpunt vooropgesteld? Het gaat slechts om den man te vinden voor eens, den man, die baanbreker zal worden voor een nieuw stelsel, dat later door mannen van lagere potentiaal zal kunnen worden geadministreerd.

De man van weten en kunnen.

Geen bekwaam dilettant.

Men kiest geen flinken man en koopt een program in een militair warenhuis.

Man, plan en kabinet één.

Dit zal noodig zijn voorzeker om die gloedvolle overtuiging te geven, die den man kracht moet schenken, waarvan KIPLING schrijft:

If you can force your heart and nerve and sinew
To serve your turn long after they are gone,
And so hold on when there is nothing in you
Except the WILL which says to them: „Hold on!”
